

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد نراق

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

**بررسی فقهی، حقوقی مجازات قتل عمد با نگاهی
به مذاهب اهل سنت و تحولات قانونی**

استاد راهنما:

دکتر روح اله سپهری

نگارش:

سید حسن موسوی

زمستان ۱۳۹۷

**Islamic Azad university
Naragh unit**

**Faculty of Law and Political Science
Thesis for M.Sc. Degree
Tendency: Criminal Justice and Criminology**

Title

**Legal jurisprudential review of punishment for murder
deliberately by looking at Sunni religions and legal
developments.**

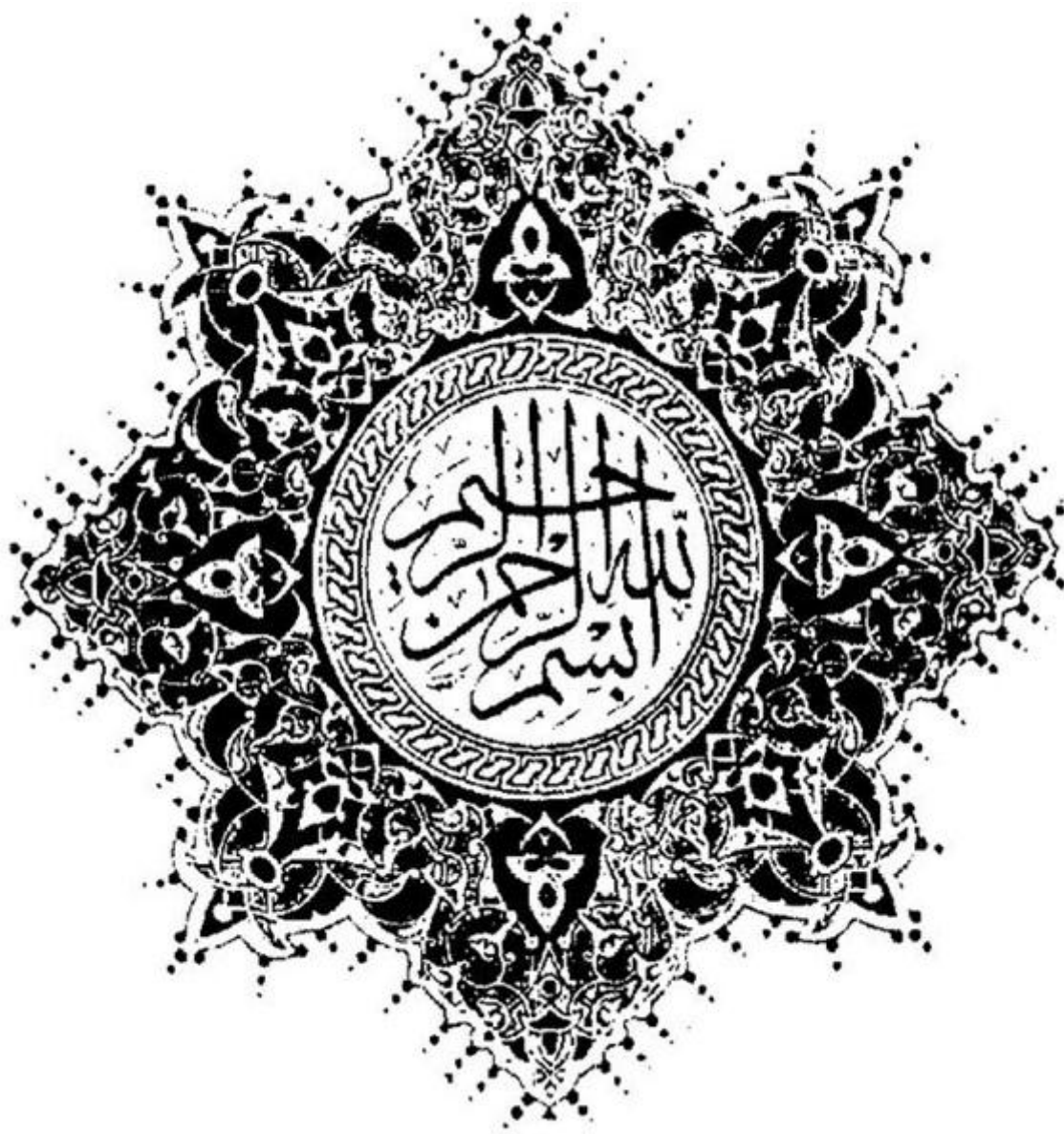
Supervisor

Dr Roohollah Sepehri

Writing:

Seyed Hassan Mousavi

winter of ۱۳۹۷

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

فرم صورتجلسه دفاع

موضوع پایان نامه : بررسی فقهی، حقوقی مجازات قتل عمد با نگاهی به مذاهب اهل سنت و تحولات قانونی
کد شناسایی :

با تاییدات خداوند متعال، گواهی می شود که جلسه دفاعیه پایان نامه آقای سید حسن موسوی دانشجوی رشته حقوق جزا و جرم شناسی ورودی سال ۹۵ به شماره دانشجویی ۹۵۰۱۹۲۷۷۸ نیمسال انتخابی اول در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۷ روز پنجشنبه ساعت ۱۲ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق برگزار شد و پس از بررسی و تبادل نظر به شرح ذیل طبق رای هیأت داوران حاضر در جلسه با نمره به عدد ۱۶ «از ۱۸ نمره» و به حروف شانزده و با درجه خیلی خوب به تصویب رسید .

استاد راهنما : دکتر روح الله سپهری

استاد داور ۱ : دکتر محمدرضا معین

استاد داور ۲ : دکتر مهدی جلالی

مدیر گروه : دکتر روح الله سپهری

نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی :

معاون پژوهش و فناوری :

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انبجیمان و اعضاء هیات علمی و احدیای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل برانت: التزام به برانت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشناء نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پرورشیگان (انسان، حیوان، نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب سید حسن موسوی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۵۰۱۹۲۷۷۸ در رشته حقوق جزا و جرم شناسی که در تاریخ ۹۷/۶/۲۷ از پایان نامه خود تحت عنوان " بررسی فقهی، حقوقی مجازات قتل عمد با نگاهی به مذاهب اهل سنت و تحولات قانونی " با کسب نمره ۱۸ و درجه خیلی خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوط را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: سید حسن موسوی

تاریخ و امضاء:

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد نراق

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

**بررسی فقهی، حقوقی مجازات قتل عمد با نگاهی
به مذاهب اهل سنت و تحولات قانونی**

استاد راهنما:

دکتر روح اله سپهری

نگارش:

سید حسن موسوی

زمستان ۱۳۹۷

سپاسگزاری

سپاس و ستایش خداوندی را سزااست که کسوت هستی را بر خلقت پوشانید و تجلیات قدرت لایزال را در مظاهر و آثار طبیعت نمایان گردانید. بارالها! من با یاد تو، به تو تقرب می جویم و تو را به پیشگاه تو شفیع می آورم و از تو خواستارم، به کرم، مرا به خودت نزدیک گردانی و یاد خود را به من الهام کنی و بر من رحمت آوری و به آنچه بهره و نصیب من ساخته ای، خوشنودم قرار دهی و در همه حال به فروتنی ام واداری. به حکم حدیث: «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بر خورد لازم می دانم از کلیه کسانی که بنده را در تدوین و نگارش این پایان نامه یاری نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم. به خصوص از استاد فرزانه جناب آقای دکتر روح اله سپهری که در کلیه مراحل انجام این پژوهش با خوشرویی، یاری و راهنمایی ام نمودند و هم چنین از استاد فرهیخته جناب دکتر روح اله سپهری که وقت خود را بی شائبه در اختیار من گذاشته و با دقت نظر خاصی مشاوره لازم را در این خصوص ارائه نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی مینمایم.

سید حسن موسوی

تقدیم به:

ما حاصل آموخته هایم را تقدیم می کنم، به محضر مبارک حضرت زهرا سلام الله علیها، به حضور گرامی استادان عزیز، بخصوص جناب آقای دکتر روح الله سپهری، روح پر فتوح مادر عزیزم که زحمات بسیاری را در جهت رشد و بالندگی این جانب متحمل گردیده، که هر چه فرا گرفتم در مکتب او آموختم، پدر ارجمندم، همسرم، اسطوره زندگیم، فرزندان عزیز و نوه های گلم آرشین و آریا

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	فصل اول
۲	کلیات
۳	مقدمه پژوهش
۳	بیان مسئله
۵	اهمیت و ضرورت تحقیق، جدید بودن و نوآوری
۵	پیشینه تحقیق
۶	سئوالات تحقیق
۶	سوال اصلی:
۶	سئوالات فرعی:
۶	فرضیه ها
۶	فرضیه اصلی:
۶	فرضیه های فرعی:
۶	اهداف تحقیق
۶	هدف کلی:
۷	اهداف جزئی:
۷	تحولات قانونی قصاص
۷	روش تحقیق
۸	فصل دوم
۸	بررسی مجازات قتل عمد در فقه امامیه (ع)
۹	مبحث اول: ماهیت فقهی قصاص
۹	گفتار اول: تعاریف
۹	الف- قصاص در لغت

عنوان	صفحه
ب- قصاص در اصطلاح.....	۹
گفتار دوم: ادله تشریح قصاص.....	۹
الف- کتاب (قرآن).....	۱۰
ب- سنت حضرات معصومین (ع).....	۱۱
مبحث دوم: اصول و قواعد حاکم بر فلسفه قصاص.....	۱۲
گفتار اول: اقسام آن.....	۱۲
الف- اصل شخصی بودن مجازات.....	۱۲
ب: اصل فردی کردن مجازات ها.....	۱۲
ج: اصل برائت.....	۱۳
مبحث سوم: ماهیت فقهی حکم قصاص.....	۱۳
گفتار اول: ماهیت حکم قصاص.....	۱۳
گفتار دوم: اصطلاح شناسی حق و حکم.....	۱۳
مبحث چهارم: سابقه تاریخی حکم قصاص.....	۱۶
مبحث پنجم: قصاص نفس.....	۱۷
گفتار اول: موجبات قصاص نفس.....	۱۷
گفتار دوم: اقسام قتل.....	۱۷
الف- قتل عمد.....	۱۷
ب- اقسام قتل عمد در فقه امامیه.....	۱۸
ج- مراتب تسبیب در قتل عمد.....	۱۹
د- اجتماع مباشرت و تسبیب در قتل.....	۲۵
هـ - اشتراک در قتل.....	۲۵
و- فروع بحث اشتراک در قتل.....	۲۶
۱- اختلاف قاتل و مقتول در جنسیت:.....	۲۶
۲- مشارکت چند بنده در قتل آزاد.....	۲۷

صفحه	عنوان
۲۷	۳- مشارکت آزاد و بنده در قتل آزاد.....
۲۸	گفتار سوم: قتل شبه عمد.....
۲۸	گفتار چهارم: قتل خطای محض.....
۲۸	مبحث ششم: شروط معتبر در قصاص.....
۲۸	گفتار اول: تساوی در حریت.....
۲۹	گفتار دوم: تساوی در دین.....
۳۰	گفتار سوم: تساوی در جنسیت.....
۳۰	گفتار چهارم: منتفی بودن رابطه پدری.....
۳۲	الف- عدم امکان قصاص پدر و تکلیف دیه.....
۳۲	ب- عدم امکان قصاص پدر از حیث دین.....
۳۲	ج- عدم امکان قصاص پدر در صورت معاونت در قتل فرزند.....
۳۳	گفتار پنجم: کمال عقل و بلوغ.....
۳۴	گفتار ششم: محترم بودن خون مقتول (محقون الدم).....
۳۴	مبحث هفتم: ادله اثبات دعوای قتل.....
۳۴	گفتار اول: اقرار.....
۳۴	الف- شروط مقرر.....
۳۵	ب- حجیت اقرار مجبور.....
۳۵	ج- تعداد مقرر.....
۳۶	گفتار دوم: بینة.....
۳۶	الف- شروط شهادت در قتل.....
۳۶	ب- تغایر شهادت شهود.....
۳۶	گفتار سوم: قسامه.....
۳۸	الف- موارد قسامه.....
۳۸	ب- حالف.....

عنوان	صفحه
ج- شروط قسامه.....	۳۸
د- اعتبار لوث در قسامه.....	۳۸
مبحث هشتم: استیفای قصاص.....	۳۹
گفتار اول: جواز و صحت عفو در قصاص.....	۳۹
گفتار دوم: وارث قصاص.....	۴۰
گفتار سوم: توقف اجرای قصاص بر اذن حاکم.....	۴۰
گفتار چهارم: آلت قصاص.....	۴۱
گفتار پنجم: اشتراک اولیای دم مقتول.....	۴۲
الف- صغیر بودن اولیای دم مقتول.....	۴۳
مبحث نهم: قتل در فراش.....	۴۳
گفتار اول: دیدگاه فقهای امامیه.....	۴۳
گفتار دوم: مشهور.....	۴۳
الف- نقل اقوال.....	۴۳
ب- روایات مورد استناد مشهور.....	۴۴
گفتار سوم: غیر مشهور علماء.....	۴۵
الف- جواز.....	۴۵
ب- عدم جواز.....	۴۵
گفتار چهارم: اثبات فقهی موضوع.....	۴۷
مبحث دهم: موارد تبدیل به دیه.....	۴۷
گفتار اول: فوت محکوم علیه یا قاتل.....	۴۷
گفتار دوم: فرار قاتل.....	۴۸
گفتار سوم: فراری دادن قاتل.....	۴۹
گفتار چهارم: مطالبه دیه یا صلح و سازش به دیه.....	۴۹
الف- نظر مشهور فقهای امامیه.....	۴۹

عنوان	صفحه
ب- نظر غیر مشهور.....	۵۱
نتیجه گیری.....	۵۲
فصل سوم.....	۵۴
بررسی مجازات قتل عمد در فقه اهل سنت	۵۴
مبحث اول: ماهیت فقهی قصاص.....	۵۵
گفتار اول: تعاریف.....	۵۵
الف- قصاص در لغت.....	۵۵
ب- قصاص در اصطلاح.....	۵۵
گفتار دوم: ادله تشریح قصاص.....	۵۵
الف- کتاب (قرآن کریم).....	۵۵
ب- سنت.....	۵۵
مبحث دوم: اصول و قواعد حاکم بر فلسفه قصاص.....	۵۷
گفتار اول: اقسام آن.....	۵۷
الف- اصل شخصی بودن آن.....	۵۷
ب- اصل فردی بودن.....	۵۷
ج- اصل برائت.....	۵۷
مبحث سوم: ماهیت فقهی حکم قصاص.....	۵۸
گفتار اول: ماهیت حکم قصاص.....	۵۸
گفتار دوم: اصطلاح شناسی حق و حکم.....	۵۸
مبحث چهارم: سابقه تاریخی حکم قصاص.....	۵۸
مبحث پنجم: قصاص نفس.....	۵۹
گفتار اول: موجبات قصاص نفس.....	۵۹
گفتار دوم: اقسام قتل.....	۵۹
الف- قتل عمد.....	۶۰

عنوان	صفحه
ب- اقسام قتل عمد در فقه اهل سنت.....	۶۱
ج- مراتب تسبیب در قتل عمد.....	۶۱
د- اجتماع مباشرت و تسبیب در قتل.....	۶۷
هـ: اشتراک در قتل.....	۶۹
و: فروع اشتراک در قتل.....	۷۰
گفتار سوم: قتل شبه عمد.....	۷۰
گفتار چهارم: قتل خطا.....	۷۱
مبحث ششم: شروط معتبر در قصاص.....	۷۲
گفتار اول: تساوی در حریت و تساوی در دین.....	۷۲
گفتار دوم: منتهی بودن رابطه پدری.....	۷۳
گفتار سوم: کمال عقل و بلوغ.....	۷۴
گفتار چهارم: محترم بودن خون مقتول (محقون الدم).....	۷۵
گفتار پنجم: تساوی در جنسیت.....	۷۶
مبحث هفتم: ادله اثبات دعوی قتل.....	۷۶
گفتار اول: اقرار.....	۷۶
گفتار دوم: بینة.....	۷۶
الف- شروط شهادت در قتل.....	۷۶
ب- تغایر شهادت شهود.....	۷۷
گفتار سوم: قسامه.....	۷۷
الف- موارد قسامه.....	۷۸
ب- حالف.....	۷۸
ج- شروط قسامه.....	۷۹
د- اعتبار لوث در قسامه.....	۸۱
مبحث هشتم: استیفای قصاص.....	۸۲

عنوان	صفحه
گفتار اول: جواز صحت عفو در قصاص.....	۸۲
گفتار دوم: وارث قصاص.....	۸۴
گفتار سوم: توقف اجرای قصاص بر اذن حاکم.....	۸۵
گفتار چهارم: آلت قصاص.....	۸۵
گفتار پنجم: اشتراک اولیای دم مقتول.....	۸۷
مبحث نهم: قتل در فراش.....	۸۸
گفتار اول: دیدگاه فقهای اهل سنت.....	۸۸
اشتراکات و افتراقات فقهای امامیه و فقهای اربعه اهل سنت در مورد قصاص.....	۸۹
نتیجه گیری.....	۹۰
فصل چهارم.....	۹۱
بررسی حقوقی مجازات قتل عمد و تحولات قانونی	
مبحث اول: بررسی حقوقی مجازات قتل عمد.....	۹۱
گفتار اول: اقسام قتل.....	۹۲
الف- قتل عمد:.....	۹۲
ب: قتل شبه عمد:.....	۹۲
ج: قتل خطای محض.....	۹۲
د: قتل عمد در قانون.....	۹۳
گفتار دوم: سابقه تاریخی حکم اعدام (قصاص نفس).....	۹۳
گفتار سوم: مفهوم شناسی مجازات قتل عمد.....	۹۴
الف- قصاص در حقوق.....	۹۴
ب- جانی.....	۹۵
گفتار چهارم: اصول حاکم بر مجازات قتل عمد.....	۹۵
الف- شخصی بودن مجازات.....	۹۵
ب- مسئولیت جزایی ناشی از عمل دیگری.....	۹۵

صفحه	عنوان
۹۶	ج- اصل فردی کردن مجازات ها.....
۹۶	د- اصل برائت.....
۹۶	گفتار پنجم: جواز قتل عمد.....
۹۷	گفتار ششم: طرق اثبات قتل عمد.....
۹۷	الف- اقرار.....
۹۷	۱- بیان یا نوشتن.....
۹۸	۲- تنجیز.....
۹۸	۳- صریح بودن.....
۹۸	ب- شهادت شهود.....
۹۹	ج- قسامه.....
۹۹	۱- مفهوم شناسی.....
۱۰۰	۲- مشروعیت قسامه.....
۱۰۰	۳- فلسفه قسامه.....
۱۰۱	۴- شرایط تحقق لوث.....
۱۰۱	۵- کیفیت اجرای قسامه.....
۱۰۲	۶- صاحبان اقامه قسامه.....
۱۰۲	۷- تعدد شاکی.....
۱۰۳	۸- تعدد متهم.....
۱۰۳	۹- شرایط قسم خوردگان.....
۱۰۳	۱۰- شرایط سوگند (قسم).....
۱۰۴	۱۱- تعدد سوگندها.....
۱۰۴	۱۲- تکرار سوگند.....
۱۰۴	د- علم قاضی.....
۱۰۵	گفتار هفتم: شرایط ثبوت قصاص.....

عنوان	صفحه
الف- انتفای ابوت.....	۱۰۵
ب- تساوی در عقل.....	۱۰۵
ج- تساوی در دین.....	۱۰۶
د- مهدورالدم نبودن مجنی علیه.....	۱۰۷
گفتار هشتم: شرایط اجرای قصاص.....	۱۰۸
الف- تقاضای مجنی علیه یا اولیای دم.....	۱۰۸
۱- ولی دم واحد.....	۱۱۰
۲- اولیای دم متعدد.....	۱۱۱
ب- پرداخت فاضل دیه.....	۱۱۲
۱- پرداخت فاضل دیه به شرکا در قتل عمدی.....	۱۱۴
۲- پرداخت فاضل دیه زن.....	۱۱۵
۳- تقاضای متفاوت اولیای دم.....	۱۱۹
ج- اذن مجنی علیه یا اولیای دم.....	۱۲۰
د- اذن ولی امر.....	۱۲۰
هـ - عدم آزار رسانی به جانی.....	۱۲۱
و- حق مباشرت در اجرای قصاص.....	۱۲۲
گفتار نهم: موانع اجرای قصاص.....	۱۲۳
الف: فرار یا مرگ مرتکب قتل نفس.....	۱۲۳
ب: فراری دهنده مرتکب قتل نفس.....	۱۲۴
ج: حامله بودن زن محکوم به قصاص.....	۱۲۶
گفتار دهم: موارد سقوط یا عدم اجرای قصاص.....	۱۲۷
الف) سقوط قصاص (اجباری).....	۱۲۷
ب) اسقاط قصاص (اختیاری).....	۱۲۸

عنوان	صفحه
۱- عفو مجنی علیه.....	۱۲۸
۲- عفو اولیای دم.....	۱۲۹
ج) جنایت علیه متجاوز در دفاع مشروع.....	۱۳۰
د) جنایت شوهر علیه زانی و زانیه.....	۱۳۰
گفتار یازدهم: کیفیت استیفای قصاص.....	۱۳۳
الف) قصاص نفس.....	۱۳۴
مبحث دوم: بررسی تحولات قانونی مجازات قتل عمد.....	۱۳۶
گفتار اول: از پیش آریاییان تا تشکیل دولت ماد.....	۱۳۶
الف- پیش آریاییان.....	۱۳۶
ب- عیلامی ها.....	۱۳۶
ج- آریاییان و اقوام هند و ایرانی.....	۱۳۶
گفتار دوم: از ماد و پارس تا ساسانیان.....	۱۳۷
الف- دولت هخامنش.....	۱۳۷
ب- سلطنت کوروش.....	۱۳۷
ج- سلطنت داریوش.....	۱۳۷
د- اسکندر و سلوکیان.....	۱۳۷
ه- عصر اشکانیان.....	۱۳۸
گفتار سوم: شاهنشاهی ساسانیان.....	۱۳۸
الف- نظام حقوقی ساسانی.....	۱۳۸
گفتار چهارم: از آغاز اسلام تا صلح امام حسن (ع).....	۱۳۸
گفتار پنجم: خلافت امویان و عباسیان.....	۱۳۹
الف- امویان.....	۱۳۹
ب- عباسیان.....	۱۳۹
گفتار ششم: از طاهریان تا حمله مغول.....	۱۳۹

عنوان	صفحه
گفتار هفتم: مغول، ایلخانان و تیموریان.....	۱۴۰
گفتار هشتم: صفویان.....	۱۴۰
گفتار نهم: از آغاز قاجار تا عصر پهلوی.....	۱۴۰
گفتار دهم: عصر پهلوی.....	۱۴۰
گفتار یازدهم: بعد از انقلاب اسلامی.....	۱۴۰
نتیجه گیری.....	۱۴۲
فصل پنجم : نتیجه گیری	۱۴۴
نتیجه گیری.....	۱۴۵
پیشنهادات.....	۱۴۸
نوآوری ها.....	۱۵۱
امتیازهای پایان نامه.....	۱۵۱
منابع فارسی:.....	۱۵۳
منابع عربی:.....	۱۵۴